

3. Што Беларусь можа прыўнесці ў Эўропу?

Вольга Абрамава

У матэрыяльным пляне яна можа даць (калі захаваецца адносна высокі ўзровень адкукацыі) прыбаўку да чалавечага патэнцыялу Эўропы. Любая новая нотка прымушае па-іншаму гучыць увесь аркестар. Беларуская культура, думаю, таксама ня будзе забытая, ня будзе нівэляваная: яна занадта самабытная, яна проста ня можа растваравыцца, нават калі б працэсы інтэграцыі прынялі нівэліёны для культуры харктар, калі б глябалізацыя дайшла да абсурду і калі б яна ахапіла сферу культуры. Я думаю, што ў Беларусі заўсёды застанецца інтэлігенцыя як сумленыне нацыі, якая будзе адстойваць менавіта гэтую вэрсію разъвіцьця: самабытнасць Беларусі павінна прасоўвацца, павінна адстойвацца і ў той жа час – узбагачаць агульнаэўрапейскае разъвіцьцё.

У пляне чалавечага патэнцыялу, я ўпэйненая, Беларусь магла б даць у межах гэтых пяцідзесяці гадоў прарывы, у tym ліку і ў сфэры навукі. Думаю, нашае разъвіцьцё ў навукова-тэхнічнай сферы ў найбліжэйшы час набудзе іменна такі напрамак: стаўка будзе зробленая на разъвіцьцё навукі і адкукацыі, на павышэнне якасці чалавечага патэнцыялу, на прыкладную аддачу (хоць мне вельмі шкада фундамэнタルных навук!). Будзе разъвівацца хай-тэк: у Беларусі ўсё прызначанае для гэтага, увесь патэнцыял ужо ёсьць. Тут патрэбна палітычная воля: ня проста ўкладаць сродкі ў разъвіцьцё менавіта гэтых напрамкаў, але прыцягваць гэтыя сродкі адусюль, адкуль магчыма. На сёньняшні дзень

для гэтага ёсьць усе мажлівасці, але пакуль няма разуменяня. Параўнаем: ёсьць разуменне на дзяржаўным узроўні, што нам для чагосьці патрэбная лёгкая прамысловасць, хоць цяпер я не разумею, для чаго яна патрэбная, за выключэннем народных промыслаў і нейкіх дапаможных рэчаў, да якіх пры-
выклі і без якіх цяжка абысьціся. А ў цэлым зразумела, што беларуская лёгкая прамысловасць, які пайсюдна, ня будзе вытрымліваць канкурэнцыі з кітайскай лёгкай прамысловасцю. Паводле цэлага шэрагу парамэтраў яна асуджаная. Асобныя напрамкі могуць утрымацца на плаву: там, дзе добры маркетынг, дзе першакласныя мэнеджары, дзе яны адчуваюць асабісты інтэрэс, а не працуюць на дзяржаву.

Але ўвогуле зразумела, што трэба разъвіваць: Беларусь – краіна з добрым чалавечым патэнцыялам, яго трэба выкарыстоўваць.

Я б не хацела прызямляць пытаныне пра тое, што Беларусь магла б даць Эўропе. Я назвала наўскідку два напрамкі. А ў цэлым, інтэграцыйныя дзеяньні зайдёды лепш, чым дзеяньні паасобку. Лепш эўрайнтэграцыя, чым (утрыруем ситуацыю) гаспадарчая аўтаркія.

Святлана Алексіевіч

Гэта вельмі складаная пастаноўка пытаныня...

Я вырасла ў вёсцы, у беларускай вёсцы. Я пісала пра вясковых бабуль – я вельмі люблю гэту тэму. А пазней я жыла ў Парыжы, дзе сустракалася з арабскім, афрыканскім старымі жанчынамі. Як гэта прыгожа! У Швэцыі я размаўляла з іранскімі старымі жанчынамі. Мне перакладалі тое, пра што яны гаварылі, – якая гэта філозофія!

Пастаўленае вамі пытаныне – усё-такі ўнутрысамейнае. А сьвет цяпер разь-
дзелены іначай. Мусульманскі Ўсход можа жывіць Эўропу. Ці, напрыклад, быў усплеск цікавасці сярод заходніх інтэлектуалаў да Індыі, індыйскай культуры.
Гэтая цікавасць і цяпер яшчэ ня згасла. Або – узьнікае цікавасць да Кітаю. Куль-
турная энэргетыка захоўваецца на вялікіх тэрыторыях і ў старых цывілізацыях!
Беларуская ж культура на сённяня ня можа канкуруваць нават з польскай.

Адзінае, што мы можам даць Эўропе, – гэта нашу патрыярхальнасць. Ды яшчэ чарнобыльскую філязофію. Гэта тое, што можа зацікавіць съвет, таму што чарнобыльскі погляд – гэта съвет, поўны будучых страхоў. Таму сёньня гэта наш адзіны тэкст, які мы можам даць съвету. Съвет цяпер вельмі жорстка ўладкаваны, і трэба гэта ўсьведамляць. Мы, вядома, можам сябе суцяшаць і шкадаваць, гаварыць пра сябе вельмі добра, але трэба рэальна ацэньваць сябе.

Яўген Бабосаў

Беларусь можа прыўнесці свае традыцыйныя каштоўнасці: талерантнасць, памяркоўнасць, павагу да любой рэлігіі, павагу да любой культуры – у нас гэта ёсьць. У нас жа няма такіх канфліктаў, як у Армэніі (Нагорны Карабах) і г. д. Вось гэта самая памяркоўнасць беларуская, вось гэта талака, калі хочаце, вось гэта самая добразычлівасць – гэта ўсё адно і тое ж, вось гэта мы можам прыўнесці ў Эўропу! І ў гэтым сэнсе Беларусь можа ўзбагаціца духоўны патэнцыял эўрапейцаў. Яна не апошняя краіна, яна недзе ў сярэднім радзе. Ня самая галоўная, хоць некаторыя ў нас кажуць, што Беларусь – цэнтар славянскага съвету. Я ў гэта ня надта веру, але ведаю – кажуць. Таму што быць цэнтрами славянскага съвету складана. Расея прэтэндуе на цэнтар, а чаму тады Польшча ня цэнтар, дапусьцім? Гэта трэба даказаць, а гэта недаказальна!

Я думаю, што Беларусь – звычайная стандартная эўрапейская краіна, якая адпавядае эўрапейскім стандартам – у культуры, адукацыі, науцы, рэлігії, у чым хочаце. У гэтым сэнсе яна можа тое, што ёсьць у яе каштоўнага – асабліва, паўтараю, традыцыйныя каштоўнасці, – прынесці туды. І гэта будзе нармальны ўклад! І за гэта яе будуть цаніць яшчэ больш, чым цэнмяць цяпер.

Іншая рэч, што ёсьць неляяльнае стаўленыне да нас зь некаторых палітычных матываў. І гэта перашкаджае больш шчыльнаму ўваходжанню Беларусі ў эўрапейскую цывілізацыю. Але гэта не культура, не цывілізацыя, гэта – палітика.

Анжаліка Борыс

Гледзячы якая Беларусь... Мне здаецца, што багацьце і прывабнасьць Эўропы заключаюцца ў адзінстве разнастайнасці нацыянальных культураў, традыцыяў і ідэяў. Беларусь, як і любая іншая краіна, можа ўзбагаціць гэтую палітру. Да-статковая разъвіваць нацыянальную культуру, адрадзіць традыцыі і сфармаваць неагрэсіўную ў дачыненіні да навакольнага съвету нацыянальную ідэю.

Ірына Бугрова

Я не прыхільніца такой пастаноўкі пытання. Беларусь жа не нявеста на выданье! Калі я разумею, што хачу спадабацца некаму, дык я думаю: што б мне такога надзеяць? Трэба вывучыць спачатку ўсіх і быць добрай таму, каму хачу спадабацца...

Таму для мяне ў першую чаргу тут важна ўзаемная цікавасць. Узаемная цікавасць зьяўляецца тады, калі краіна жыве паўнакроўным, паўнацэнным жыццём, калі яна кантактуе зь іншымі. Таму што ідэнтычнасць, калі вы пагледзіце ва ўсіх нармальных слоўніках, фармуеца ва ўзаемадзеянні. То бок ідэнтыфікацыя – гэта пастаяннае ўзаемадзеяньне. Я ўвесь час параўноўваю сябе: я сёняня выйшла адэкватна гэтаму лесу, гэтому лугу ці офісу? Я ў лесе магу хадзіць у куртцы невядома якой, а тут – не. Я ўвесь час сябе ідэнтыфікую з асяродзьдземем, з абставінамі, з часам сутак і г. д. Чалавек увесь час знаходзіцца ў нейкай ідэнтычнасці. Існуюць пэрыяды, калі ў яго ідзе рэсацыялізацыя, пэрыяды вялікай ломкі ці крызісных зъяўваў. І дакладна гэтак жа адбываецца з грамадствам. Чаму мы гаворым, што ў той жа самай Эўропе палітычны ківач хістаецца то управа, то ўлева? Гэта таксама своеасаблівая ідэнтыфікацыя і пераідэнтыфікацыя. Ці дэзыдэнтыфікацыя і потым рэідэнтыфікацыя людзей, народу. І мы бачым, якія цяпер працэсы адбываюцца ў Францыі, у Германіі на ўзоруні палітыкі ў дачыненіні да эмігрантаў, да міграцыі, да меншасцяў (якія ўжо робяцца большасцямі)...

Што можа даць Беларусь? Я б хацела сказаць: Беларусь будзе цікавая тады, калі яна пачне ўзаемадзейнічаць зь іншымі краінамі. Тады адкрыюцца яе абса-

лютна неймаверныя магчымасці. Я лічу, што ў першую чаргу Беларусь можа паказаць свой гнуткі, вельмі ціхі нораў, які тоіць у сабе вельмі вялікія адкрыцці. Беларусь можа быць цікавая абсалютна незвычайным уменьнем быць кан-фармісткай і быць першаадкрывальніцай. Калі вы пагледзіце на карту съвету і пачните вывучаць біяграфіі знакамітых людзей, дык выявіцца, што вытокі іх – у Беларусі, яны выхадцы зь Беларусі – будуць гэта габрэі, палякі, непасрэдна беларусы, расейцы...

Генадзь Бураўкін

Па-першае, як кожны народ, Беларусь прыўносіць свой непаўторны мэн-талітэт, свой нацыянальныя характар. Адсюль – цікавая зъява. Вы заўважылі, што некаторыя паважаныя эўрапейскія краіны зь вялікімі культурнымі трады-цыямі вельмі асьцярожна, а то і варожа адносяцца да працэсу глябалізацыі? У гэтым мне бачыцца своеасаблівасць і шчасце Эўропы. Яна зарыентаваная дастаткова сур'ёзна на разьвіццё нацыянальных культуры, нацыянальных асаблівасцяў. І паколькі ў беларусаў, як і ў кожнай наці, непаўторныя свае рысы, свой мэнталітэт, то для Эўропы наша дабрыня, наша цярпівасць беларуская – хаця не заўсёды, можа, гэтыя якасці выгадныя для жорсткага нашага сέньняшняга съвету, сέньняшняга часу – яны нешта ўносяць у гэты эўрапейскі букет. Таму перш за ўсё, я лічу, мы цікавыя для Эўропы вось гэтым непаўторным нацыянальным характарам.

Другое, мы цікавыя Эўропе тым, што мы ўжо даволі працяглы час знахо-дзімся ў інтэлектуальных працэсах, якія адбываюцца ў Эўропе. Возьмем тое ж Адраджэнне – шчасльівы пэрыяд эўрапейскай гісторыі. Мы, беларусы, у ім прынялі, дзякуючы сваім выдатным сынам, вельмі чынным ўдзел. Можа, не такі вялікі, як іншыя, але – прынялі! Тоє, што мы, беларусы, можам разам зь іншымі загуляць права на першы прававы звод – літоўскі Статут. Гэта для Эўропы, думаю, вельмі важна. І калі мы ў сябе дома, на жаль, да гэтага часу не ацанілі так, як таго варта, гэты найвыдатнейшы гістарычны дакумэнт, то ў Эўропе ён ацэнены, ён прыняты, ён працуе. На падставе нашага Статуту прымаліся многія дэмакратычныя дакумэнты ў дэмакратычнай Эўропе. Мы карысныя гэтым.

І скажам так: такія нацыі, як беларуская, якая яшчэ абсалютна сябе ня вычар-
пала, нясуць інтэлектуальны запас, інтэлектуальны патэнцыял на будучае. Ёсьць
нацыі, якія дастаткова поўна мелі і гісторычную і палітычную магчымасць сябе
праявіць, сябе выявіць, свае таленты, як кажуць, вычарпаць. Беларусь, у сілу тых
гісторычных працэсаў, якія мы прайшлі, на мой погляд, яшчэ сябе не пасьпела
праявіць так, як яна здольная. Для гэтага былі вельмі сур'ёзныя гісторычныя
прычыны. Я лічу, што кожная нацыя найбольш поўна і найбольш глыбока можа
сябе выявіць толькі ў рамках нацыянальнай дзяржавы. На жаль, у нас гэтай
магчымасці выявіць сябе ў рамках сваёй самастойнай нацыянальнай дзяр-
жавы доўга не было. Калі Беларусь атрымлівала хаця б звужаныя магчымасці
сваёй дзяржайной гісторыі, яны праяўляліся ўсплескамі і выплескамі беларускіх
талентаў. Я лічу, што нашая нацыя яшчэ не аддала съвету тое, што яна ў сабе нясе.
І гэтым яна цікавая для Эўропы, якуча называюць «старой Эўропай». Так,
сапрауды, Эўропа старая, а мы ў гэтым сэнсе яшчэ маладыя. І маладая частка
Эўропы, Беларусь, можа даць старой частцы Эўропы нейкую энэргію і нейкае
сілкаваньне, вельмі важнае для ўсёй Эўропы, для ўсёй гісторыі.

І тут ёсьць даволі парадаксальная, але цікавая рэч. Мы быццам бы ў нечым
адсталі, і таму мы быццам бы вінаватыя ці адчuvаем нейкую сваю слабасць,
не разумеочы, што тое, што мы яшчэ можам даць, яно пасълья стане нашай
выгадай. Калі там ужо, у нейкім сэнсе, вычарпалі магчымасці, то мы толькі-
толькі гэтыя магчымасці праявім. Паколькі мы іх будзем праяўляць у гэты час,
у гэты пэрыяд раззвіцця чалавецтва, то ў нас будуць і іншыя пэрспэктывы. Мы
будзем выдаваць тое навыдадзене на новым узроўні. Таму я лічу, што ў гэтым
пляне Беларусь вельмі цікавая, важная і нават неабходная для Эўропы і для
эўрапейскай цывілізацыі.

У пэрыяд Вялікага Княства Літоўскага, вельмі своеасаблівы пэрыяд, беларусы
не пасьпелі сябе выявіць (хоць і мелі там вельмі шмат прывілеяў: практычнай
дзяржайной мовай Вялікага Княства Літоўскага была беларуская, многія кіраўнікі
гэтай вялікай эўрапейскай дзяржавы былі сынамі, прадстаўнікамі, пасланцамі
нашай беларускай зямлі, беларускай нацыі), паколькі так атрымалася, што
Вялікае Княства Літоўскае гісторычна ня так дўога праіснавала. І яны ня больш
широкую дарогу атрымалі пасълья тых гісторычных падзеяў, якія, на жаль, ад-

быліся, а наадварот: беларусаў загналі. Загнала імперыя Расейская, загнала Польская дзяржава ў многім. Гэта ж унікальная рэч, калі і польская дзяржава, і расейская дзяржава выдавалі спэцыяльныя ўказы аб забароне карыстаньня беларускай мовай. А калі мова, як мы ведаєм – душа народу (гэта пазтычнае, але, на мой погляд, і дастаткова навуковае азначэнне), калі вымаюць з народу гэтую душу або прыгнітаюць яе, то гэты народ ня можа выявіць сябе так, як могуць выявіць іншыя народы. Таму, напрыклад, ведаючы добра расейскую гісторыю, мы часам арыентуемся на расейскі вопыт, але ў Расеі ніколі не было разумення, што такое нацыянальнае прыніжэнне. Нават, даруйце, забулдыга расейскі памірае ці дрэнна жыве, адчуваючы сябе прадстаўніком нацыі, у якой ёсьць мова і гісторыя. А ў нас нават выдатным людзям, выдатным талентам у нейкі пэрыйяд не хапала ні годнасці сваёй нацыянальнай, ні сваёй роднай мовы, ні веданьня сваёй гісторыі (для таго, каб гісторыю любіць і цаніць, яе трэба ведаць!). Гэта было забрана ад беларусаў. Таму я лічу, што пэрыйяд ВКЛ, на мой погляд, да гэтага часу дастатковая поўна і сур'ёзна яшчэ ня вывучаны... Вялікае Княства Літоўскае не было чыста беларускім, яно было поліэтнічным. І тыя народы, тыя часткі, якія ўхваходзілі ў Вялікае Княства Літоўскае, яны атрымалі свае дзяржавы, а значыць, і маюць сваю гісторыю, яны часта прэтэндуюць на ўсю гісторыю Вялікага Княства Літоўскага. Гэта зразумела – і чыста па-чалавечы, і па-дзяржаўнаму. Але пачынаюць расхопліваць, расцягваць гісторыю Вялікага Княства Літоўскага па «нацыянальных кватэрах» (давайце тут прымем гэтае савецкае вызначэнне). А паколькі ў беларускім характары няма агрэсіўнасці, няма залішняй рашучасці, то гэтым карыстаюцца нашыя мільяя слайўныя суседзі. Пакуль беларус чэшацца, як кажуць, яны сабе тое-сёе па кавалачку забіраюць, як мы гэта бачым на прыкладзе Кастуся Каліноўскага, якога ў нас хочуць забраць нашы блізкія суседзі.

Так што наконт таго, што пэрыйяд Вялікага Княства Літоўскага съведчыць, што мы старая нацыя, старая дзяржава, гэта ў нейкім сэнсе так, а ў нейкім – ня так. І той шанец, які мы ня выкарысталі ў пэрыйяд Вялікага Княства Літоўскага, я не лічу, што ўжо навек пахаваны, што прайшлі гады, што гэта, як пісаў клясык, сплыло і парасло травой. Я лічу, калі народ жыве і калі ў народу зьяўляецца магчымасць гэта ўсё ў сабе ўскalыхнуць і разъвіць, то гэта нікуды не падзенецца.

Так, як гэтыя дзіва-выпадкі, калі людзі перад съмерцю ці ў нейкія цяжкія пэрыяды раптам пачынаюць гаварыць на той мове, якую яны нават ня чулі. Я лічу, што і ў гісторыі нацыі могуць быць пэрыяды, калі тое, што было ў свой час нявыкарыстанае, прыйходзіць і, калі ёсьць для гэтага спрыяльныя варункі, паяўляеца... Я вельмі спадзяюся, што ў беларускага народу і ў беларускай дзяржавы будзе такая магчымасць, калі тое, што мы ня выкарысталі, калі былі ў Вялікім Княстве Літоўскім, і калі хоць трошачкі заяўлялі аб сваіх правах у Беларускай Народнай Рэспубліцы, і нават калі мы нейкія свае шанцы не пасыпелі выкарыстаць у складзе БССР, – павінен жа прыйсці час. Бог жа ёсьць! Павінен надысці пэрыяд, калі беларусам дадуць магчымасць выкарыстаць тое. І тады, у мяне такая надзея, съвет зъдзівіцца, як многа Беларусь можа даць Эўропе, чалавецтву і, перш за ўсё, самай сабе, сваім людзям, сваёй гісторыі. Я думаю, гэты пэрыяд будзе. Дай Бог, каб ён як мага хутчэй прыйшоў.

Алесь Бяляцкі

Вельмі шмат! Пабываўшы ў многіх эўрапейскіх краінах (і неаднаразова, і дастаткова часта), я пазбавіўся калі ня комплексу, то нейкіх тэарэтычных уяўленыньняў, што беларусы ў нечым не разьвітыя, што ім чагосьці не хапае ці што яны ў нечым горшыя. Абсалютна нармальны сярэднезадзейнікі народ (як ёсьць «сярэднезадзейнікі час»). Тут, як і любога іншага народу, у любой іншай дзяржаве, ёсьць горшыя і лепшае. Але ёсьць і дастаткова шмат нармальных рысаў, якія дазволяюць канкураваць на эўрапейскім полі і мець сваю нішу. Гэтак, як на сёньня, напрыклад, беларусы знайшлі некалькі сваіх нішаў у спорце: пара дысцыплінаў лёгкай атлетыкі, яшчэ недзе. Там-сям раптам нейкія выбухі адбываюцца: наша дзяячынна раптам прабяжыць стомэтроўку на золата, што ўвогуле фантастычна – такога не бывае! Калі рабіць стаўкі, то гэта адзін да тысячы, можа быць...

Прабіваюцца! І самае галоўнае – ёсьць пэўны аптымізм. Беларусы ня ёсьць народам пэсымістичным. Гэты аптымізм закладзены ня сёньня і ня ўчора: гэта закладалася, можа, тысячы гадоў таму. Мы бадзёры народ, які ня хоча сядзець, плакаць, ня хоча нічога не рабіць (а ёсьць і такія народы!). Мы народ, які заўсёды знайдзе сваю дзялянку, будзе там капацца, цягаць туды цэглу, будзе там

штосьці будаваць, заліваць, штосьці вырошчаць – і штосьці будзе з гэтага мець. Я абсолютна ўпэўнены, што калі паглядзеце усю мапу, пачынаючы з Партугаліі ці Іспаніі і канчаючы Беларусью, то ў гэтай прасторы мы выглядаєм зельмі добрымі шанцамі выжыць, зрабіць свой унёсак туды, пратихваць свае ідзі, мець свае нішы, зь якімі будуць лічыцца. Тут ня можа быць ніякіх сумненняў, нібыта мы загінем ці нас будуць эксплюатаваць, за наш кошт будуць будаваць недзе нечое багацьце.

Я не кажу тут пра культурны ўнёсак – гэта больш складаная проблема. Таму што проблема з культурным унёскам – больш тонкая: гэта ня ёсьць эканомікай, ня ёсьць спартам, ня ёсьць тым, што можна выбудаваць за пяць-дзесяць гадоў. Яна патрабуе большых намаганняў, большых духоўных укладанняў. І ў гэтым пляне мы цяпер знаходзімся ззаду ўсёй Эўропы. Калі браць іншыя моманты (вяртаюся да эканомікі, спорту, да нейкіх сацыяльных схемаў), то мы нават на сённяшні дзень канкурэнтаздольныя: мы штосьці ўкладаем, штосьці маем, штосьці паказваем і г. д. У культурным пляне – поўная пустка, поўная «дзіч». Маючы дастаткова клясныя рэчы, пачынаючы ад фальклёру, якога даўно ўжо нідзе няма, і канчаючы нармальнай прозай, нармальнай музыкай, нармальнай мастацкай школай, на сённяшні дзень гэта ўсё абсолютна збаёдваецца, абсолютна ня цэніцца, не рэпрэзэнтуецца, ня ставіцца, не прапагандуецца такім чынам, якім гэта павінна быць. Цалкам адсутнічае іміджавы плян, без якога на сённяшні дзень ня скочыш вышэй і не пераскочыш. Бо для любой рэчы, пра якую ты хочаш, каб пра яе ведалі, трэба мець канкрэтны маркетынгавы плян: як яе «прадаць»? Апроч таго, яшчэ трэба падумаць, у якую «абортку» яе загарнуць, каб яе купілі. У нас поўная адсутніцця усяго гэтага на дзяржаўным узроўні. А на аматарскім, безумоўна, штосьці робіцца, але гэтых намаганняў не стае. Тут трэба грошы, сур'ёзныя грошы! І каб дзяржава фінансавала ўсе гэтыя рэчы, толькі тады гэта можа даць нейкі сур'ёзны плён. Хаця пэрспэктывы вельмі неблагая. Але зрабіць трэба столькі – што проста няма словаў!

Аляксандар Вайтовіч

Беларусь можа прыўнесці ў Эўропу перш за ёсё свою культурную і духоўную адметнасць. І гэта важкі ўнёсак, бо багацьце цывілізацыйнай культуры – у яе разнастайнасці.

Андрэй Вардамацкі

У дадатак да таго, што ў нас эўрапейскія харектар і эўрапейскія каштоўнасці, прыўнесці ў Эўропу Беларусь магла б вельмі шмат нават у чиста эканамічным сэнсе. Яе транзитнае, цэнтравое геапалітычнае становішча робіць адказ на гэтае пытанье відавочным. Само месца вызначае, што Беларусь магла б прыўнесці.

Але тут гаворка ідзе ня толькі пра транзит у літаральным сэнсе слова: да-рога, чыгунка, труба – але і ў сэнсе індустрыйна-еканамічным. Тут можа быць сканцэнтраваная вялікая колькасць вытворчасцяў, якія сваім рынкам маглі быць эўразійскую прастору. І паводле мэнтальнайнасці, і паводле адкукацыйнага ўздоўню беларусы больш адкрытыя і гатовыя да новых тэхналёгій.

Вінцук Вячорка

Калі не чатаць гісторыі й гаварыць толькі пра сунхранічны зarez, то ўжо «прыўнесла» – сябе як праблему, звязаную з межамі Эўропы, з правами ня толькі на дэмакратыю, але на ідэнтычнасць і незалежнасць.

Павал Данейка

Гэта добрае пытанье, але, можа, спытаем па-іншаму: чым важныя чэхі для Эўропы? Ці баўгары? У якіх катэгорыях мы можам размаўляць? Што, баўгары кавалак Чорнага мора дадуць, чэхі – Высокія Татры? Ну, тады мы – лясы!

Калі мы будзем мераць у культурных каштоўнасцях і спэцыфіках нацыянальных харектараў, то нам таксама ёсьць што прапанаваць. Калі мы глядзім на

Эўропу як на нейкую сынэргію адрозненіняў, якая дазваляе ствараць больш шматстайнасці, мець большы патэнцыял разьвіцьця, то я ня думаю, што ўклад Беларусі меншы, чым уклад любой іншай цэнтральнаэўрапейскай краіны, якая ўжо зъяўляецца часткай аб'яднанай Эўропы.

Андрэй Дынко

Беларусь – гэта 207 тыс. км² тэрыторыі, на вельмі густа заселенай. Гэта так-сама невычэрпныя крыніцы чыстай прэснай вады: многія ракі Ўсходняй Эўропы ад нас бяруць пачатак. Беларусь – важны элемэнт у систэме бяспекі Ўсходняй Эўропы: гэта тэрыторыя, празь якую праходзяць магістральныя камунікацыі і можна праводзіць новыя камунікацыі.

Няма такой сферы, у якой Беларусь на мела бы сваіх важных каштоўнасцяў. Вазьміце мастацтва: мастацкае жыццё ў нас пульсue. Вазьміце эканоміку: беларускія тавары, ад нафтапрадуктаў і калійных соляў да харчовых, сельскагаспадарчых прадуктаў і праграмнай прадукцыі беларускай «Сыліконавай даліны» – гэта ўсё можа быць запатрабаванае ў Эўропе.

Хоць сама пастаноўка пытання «Што Беларусь можа даць Эўропе?» не зусім карэктная. А калі б нам не было чаго даць, то што? Нас тады трэба было бы абрарадзіць калючым дротам?

Святлана Калінкіна

З гістарычнага і геаграфічнага пункту гледжанья, Беларусь – транзытная тэрыторыя. І тут нічога іншага на выдумаеш, як быць транзытнай, «буфэрнай» зонай паміж дзвумя вялікімі «кантынэнтамі»: Расеяй, амаль азіяцкай, і Эўропай, старой Эўропай. Таму нічога іншага ў Беларусі ў геапалітычным і культурніцкім сэнсе, як мне здаецца, быць на можа. І гэта галоўная мэта нашай краіны, нашай тэрыторыі – заставацца і захоўваць такое сваё прызначэнне.

Сяргей Калякін

Для Эўропы наяўнасць такога парадоксу, калі толькі адна краіна не зьяўляецца яе членам, сама па сабе ненармальная. Калі б нейкая колькасць краінаў Эўропы не ўваходзіла зь нейкіх, напрыклад, палітычных меркаваньняў, гэта было б зразумела. А вось ёсьць адна краіна – Беларусь: ня самая буйная, ня самая дастатковая, – але яна не ўваходзіць... Для Эўропы гэта таксама проблема. І тату наша ўступленне ва ўсе эўрапейскія структуры дало б Эўропе магчымасць гаварыць аб кансалідацыі, аб прасунутасці на шляху стварэння аб'яднанай Эўропы і мэханізмаў вырашэння разнастайных канфліктав.

З другога боку, мы, безумоўна, цікавыя Эўропе, таму што мы зьяўляемся «мостам», сур'ёзным транзытным калідорам, з пункту гледжаньня развязвальніца эканамічных узаемадзеянняў з азіяцкім кантынентам. Праз нас практычна самы блізкі маршрут – праз Расею ў Азію і далей у Японію, у Паўднёва-Ўсходнюю Азію і г. д. Таму мы цікавыя з эканамічнага пункту гледжаньня, але для гэтага, зноў жа, мы павінны быць прадказальныя. Мы павінны выконваць існыя абавязаныні, каб праз нас пайшоў транзыт грузаў, транзыт камунікацыяў і г. д. Гэта быў бы сур'ёзны эканамічны інтэрэс для Эўропы акрамя палітычнага.

Беларусы зьяўляюцца адной з самых адукаваных нацыяў і адной з нацыяў, у якіх існуе кваліфікаваная працоўная сіла. І мы ў эўрапейскім падзеле працы (як і ў сусветным) маглі б заняць свою вельмі цікавую нішу – выгадную як для Беларусі, так і для аб'яднанай Эўропы.

Аб'яднаная Эўропа ж не зьяўляецца нечым маналітным: яна складаецца з многіх нацыяў, народнасцяў, культуры... Мы б прыўнеслі ў эўрапейскую палітру свою адметнасць.

Кася Камоцкая

Як і любая іншая краіна... Тыя краіны, якія цяпер уступілі, яны вельмі ажывілі Эўропу – і ў культурным пляне, і ў іншых. І тое ж самае – Беларусь: яна можа даць «свежую кроў». Эўропе вельмі сумна жыць. Эўропа была вельмі «старэнская», нічым не цікавілася. Таму якраз-такі маладая кроў вельмі карысная.

Сяргей Касцян

Мы можам прынесьці ў Эўропу наш гуманізм, нашу чалавечнасць, бо Эўропа ўжо ня раз выклікала на шматлікія народы бяду, войны і кроў. Паглядзіце, хто толькі за ўсю гісторыю ні ішоў на нашыя землі! Хто такія былі крыжаносцы? Гэта з Заходняй Эўропы ішлі на нашыя землі. Розныя ордэны з Заходняй Эўропы ішлі на нашыя землі. А дзе зарадзіўся фашизм? У Заходняй Эўропе! І хто падтрымаў Гітлера? Хто яму развязаў руکі, каб ён ішоў з вайной на Усход? Францыя, Італія і Вялікабрытанія. А хто сёньня нам крычыць на Беларусь, што мы недэмакратичныя? Хаўер Саляна, які нарадзіўся і вырас у фашысцкай дзяржаве Іспаніі. А хто такі Барозу, старшыня Эўракамісіі? Ён нарадзіўся і вырас, з малаком маткі ўспрыняў фашизм у Партугаліі. І хто сёньня крычыць аб дэмакратыі? Гэта нашчадкі былых фашистаў у Заходняй Эўропе. Таму мы маем поўнае права ска-заць: мы эўрапейская дзяржава, і мы будзем вам навязваць нашы славянскія каштоўнасці: братэрства, інтэрнацыяналізм, гуманізм і г. д.

Я хацеў бы дадаць да сказанага вышэй. Заходняя Эўропа амаль уся ката-ліцкая. А хто блаславіў Гітлера на вайну супраць славянаў? Папа Рымскі Пій XII. Ён даў Гітлеру Божае бласлаўленыне. І мы сёньня гаворым, што і нашая пра-васлаўная вера – гэта самая гуманная вера. І нашыя звычаі, і нашыя традыцыі, і нашая культура заўсёды несылі, і нясуць, і будуць несьці прагрэс, гуманізм і высокі ўзровень славянскай цывілізацыі.

Вячаслаў Кебіч

Зноў-такі, трэба падзяліць гэтае пытаньне на палітычную і эканамічную част-кі. З палітычнага пункту гледжаньня настолькі і чакаюць там, каб мы сталі часткай гэтай структуры. Гэта зразумела ўсім: кім бы Расея ні лічыла сябе ў «васьмёрцы», як бы яна ні сябравала зь іншымі дзяржавамі, але сёньня ўся палітыка Эўрасаюзу, НАТО так ці інакш накіравана супраць Расеі. Няхай не ў адкрыту гэта робіцца, але ж мы ведаём, што так ці інакш Расея як была краінай, якая процістаіць, у гэтым выпадку Эўрасаюзу і Амэрыцы, так і засталася. Таму ўключэныне Беларусі

ў склад Эўрасаюзу ці эўрапейскага аб'яднання, з пункту гледжанья палітычнага, – гэта набліжэнне межаў Эўрасаюзу, у тым ліку і НАТО, да Расеі.

Гэта з пункту гледжанья палітычнага. А з пункту гледжанья эканамічнага, вельмі цяжка нам цяпер увайсьці ў Эўропу (у тым сэнсе, як яе разумеюць члены Эўрасаюзу). Таму што рынкі збыту ўжо падзеленыя. Вядома, у нас ёсьць тавары, якімі мы можам добра гандляваць, але хутчэй за ўсё выгады эканамічнай у найбліжэйшы час (калі б мы ўвайшлі ў Эўрасаюз) мы б не атрымалі. Нам трэба імкнуцца да таго, каб там, дзе можна, паступова заваёўваць рынкі збыту шляхам двухбаковых стасункаў – паміж Беларусью і кожнай з краінай Эўрасаюзу.

А проста аўтаматычнага ўваходжанья ў Эўрасаюз у нас ніяк не атрымаецца.

Жанна Літвіна

Можа быць, ня столькі прыўнесці, колькі ўрэшце зноў заняць гістарычнае сваё месца, якое яна страціла два стагодзьдзі таму. Проста аднавіць гістарычную справядлівасць. Для мяне гэта так, у першую чаргу.

І не ўспрымаю гэтую неабходнасць вяртання ў Эўропу як імкненіне ўцячы ад нейкай пагрозы, якая ідзе з Усходу. Відаць, уся нашая будучыня завязаная на гэтих працэсах ідэнтыфікацыі – і моўнай, і культурнай, і нацыянальнай. Па-куль мы праз гэта ня пройдзем, пакуль не ўсьвядомім «хто мы, што мы, дзеля чаго мы», пакуль у нас ня зьявіцца сваё съветаўспрыманье інтарэсаў – наших інтарэсаў, беларускіх, – цяжка будзе сформуляваць, што мы можам прыўнесці ў эўрапейскую супольнасць.

Калі браць палітычны аспект, тут праблема, як мне падаецца, намнога больш складаная. Так, унутраная палітыка сённяшній улады скіраваная на інтэграцыю з Расеяй. За гэтыя 12 гадоў былі моманты, калі можна было гаварыць пра пагрозу інкарпарацыі, а не інтэграцыйныя працэсы. У тым ліку знутры краіны навязваныне інтэграцыі, злыцца народу. Гэта падхоплівае і першая асоба Расейскай Фэдэрэцыі, Пуцін. Я лічу, гэта самыя абразылівыя слова, што «мы адзін народ, беларусы і расеяне». Узгадаем, колькі ў самой Расеі нацыянальнасцяў!

А побач – няўменыне намі самімі сформуляваць стратэгію заўтрашняга дня. Мы становімся закладнікамі міжнароднай палітыкі эўрапейскіх структураў, якія

съпярша абвяшчаюць пакрокавую стратэгію (якой так і не было, дарэчы, пасьля прэзыдэнцкіх выбараў 2001 году). А паралельна зь ёй зьявіліся яшчэ больш небяспечныя ўяўленыні, што дэмакратычныя перамены прыйдуць у Беларусь выключна праз Расею, праз Кремль. І дагэтуль, я лічу, сапраўднай стратэгіі, што трэба рабіць зь Беларусью, у Эўропы няма. Мы самі ня ў стане прапанаваць асноўныя моманты гэтай стратэгіі, каб далей ажыццяўляць яе разам з эўрапейскім інстытутамі. Эўрапейскім інстытутам нейкі час здавалася, што мы павінны выхоўваць беларускую ўладу. Пасьля гэтых прэзыдэнцкіх выбараў у дзяржаўнай прэсе паціху ўжо навязваецца думка, што стасункі Эўропа павінна мець усё ж з тымі, у каго ў руках улада ў Беларусі. Гэта вельмі небяспечная штука, бо я лічу: на сёньняшні дзень самае асноўнае, што павінны зрабіць краіны Эўразьвязу, – гэта дэманстрацаць, што Беларусь патрэбная Эўропе як незалежная, сувэрэнная дзяржава. Думаю, для нас сёньня гэта асноўнае пытаныне – па-за пытаныням легітымнасці ўлады, легітымнасці прэзыдэнцкіх выбараў. Эўропа павінна ўвесь час падкрэсліваць тое, якой яна бачыць Беларусь.

Анатоль Лябедзька

Найперш – стабільнасць! Стабільнасць і для суседзяў у Эўрапейскім Звязе, і для Эўропы цалкам. Наагул пытаныне эўрапейскіх каштоўнасцяў, якое трэба вырашаць, – гэта не ўнутрыбеларускае пытаныне. Безумоўна, беларуская пра-блема павінна вырашацца тут. Яе вырашэныне адбудзецца зянізу, знутры, а ня звонку і зьверху.

Але гэта пытаныне адначасова і эўрапейскае. Чаму падчас розных су-стрэчаў мы вельмі настойліва гаворым, што беларускае пытаныне павінна стаць часткай агульнаэўрапейскага парадку дня? Бо гэта пытаныне стабіль-насці, бясьпекі для Эўропы. Сёньня тут адбываецца барацьба эўрапейскіх каштоўнасцяў і нэаўтарытарнай ідэалёгіі, якую мы называем «лукашызмам». Лукашызм – экспартны тавар, які вельмі добра «ідзе» на постсавецкай пра-сторы. Чаго каштую толькі апытаўне, зробленае сярод радыёслушачоў «Эха Москвы», калі, выбіраючы паміж Пуціным і Лукашэнкам, 80% сказаў, што яны галасавалі б за Лукашэнку.

Эта паказвае значнасць праблемы для Эўропы. Таму што Лукашэнка сёньня ня толькі беларускі «правіцель», але і лідэр сілаў рэваншу на постсавецкай прасторы. Праблема рэваншу застаецца вельмі актуальная. І месца Беларусі тут – вельмі важкае. Вельмі! Бяз гэтага ня могуць адчуваць сябе спакойна ня толькі Польшча і Літва, але і ўся Эўропа.

Гэтая стабільнасць бяспекі – ня толькі палітычная, але і эканамічная, таму што многія камунікацыі ідуць у Эўропу праз Беларусь. І для Эўропы актуальная праблема стабільнасці не на тры-чатыры гады, а на больш далёкую часавую перспектыву.

Акрамя таго, канечне, на нейкім этапе Беларусь магла бы выконваць ролю своеасаблівага «моста» паміж Эўропай і Расеяй. Канцэпцыя «моста» для Беларусі можа быць эфектыўнай з пункту гледжання эканомікі, з пункту гледжання да-бабыту людзей – нам гэта трэба выкарыстоўваць. І безумоўна, гэта можа быць моцны эканамічны праект зь вялікімі прэфэрэнцыямі як для самай краіны, так і для грамадзянаў Беларусі.

Васіль Ляўонаў

Нам нікуды нічога прыўносіць ня трэба, мы ў цэнтры Эўропы і мы павінны ў сябе дома наладзіць дастойнае жыцьцё сваім грамадзянам, спыніць барацьбу паміж беларусамі і нашымі суседзямі.

Нам варта вучыцца і навучыцца паважаць адно аднаго, не змагацца, а дамаўляцца. І яшчэ, мы варта разылічваць на халіву з Захаду ці з Усходу, яе мы будзе. Або будзе, але толькі ў выглядзе «бясплатнага сыру». Наша самабытная культура, наш беларускі лад жыцьця, характеристар, звычай нашых продкаў: працавітасць, цярпімасць да думкі іншых – усё гэта ды іншае і ёсьць (мы будзе, а ёсьць!) нашым унёскам у эўрапейскую цывілізацыю.

Алег Манаеў

Наконт гэтага ёсьць два меркаваньні. Па-першае, і гэта самое важнае, калі разглядаць Эўропу як сістэму каштоўнасцяў, як пэўную культуру, адну з самых

разьвітых у сучасным съвеце, дык для Беларусі як нацыі, грамадзтва і дзяржавы гэта было б вяртаньнем у агульнаэўрапейскую сям'ю. Уявіце сабе, што мы з вамі члены вялікай сям'і, у нас ёсьць брат ці сястра, якія некуды адыходзілі, і іх доўга не было. І вось яны вярнуліся. Гэта дасьць нейкі плюс сям'і? Вядома, дасьць! Усе будуць задаволенія, што мы зядналіся, сям'я зробіцца мацнейшай, зьявяцца новыя працоўныя рукі, падтрымка... З гэтага пункту гледжання вяртаньне Беларусі ў Эўропу ўзмоцніць ня толькі нас, але і саму Эўропу. Бо іменна таму і адбываецца пашырэнне Эўропы ў апошнія дзесяцігодзінне.

Другое меркаваньне больш прагматычнае, яно звязанае хутчэй з геаграфічным разуменнем Эўропы, чым з культурным. Вяртаньне Беларусі ў Эўропу дало б магчымасць «вялікай Эўропе» ўзаемадзейнічаць (у эканамічным, палітычным, ваенным і іншых аспектах) з Эўразіяй больш эфектыўна, адкрыла б новыя пэрспэктывы. Прыкладаў вельмі шмат. Нагрыклад, экспарт энерганосібітаў з Эўразіі, ня толькі з Рәсей, але і з Туркмэніі, Азэрбайджану. І калі сёняня Беларусь уваходзіць у эўрапейскую простору ня столькі культурна і палітычна, колькі географічна – гэта стварае пэўныя праблемы для ўсяго рэгіёну. Бо ўжо былі такія калізіі, напрыклад, газавы канфлікт у лютым 2004 году. У гэтым сэнсе вяртаньне Беларусі ў Эўропу спрыяла б вырашэнню многіх з гэтых праблемаў, ня толькі транзытных. Умоўна кажучы, мяжа «вялікай Эўропы» праходзіла б не па Бугу, а недалёка ад Смаленску. І гэта, пайтараю, у прагматычным сэнсе Эўропу, не-сумненна, узмацніла б.

Аляксандар Мілінкевіч

Тыя традыцыі, што ў нас захаваліся, нават тая архаічнасць беларуская – гэта вялікая каштоўнасць. Наш народ не папсованы тым багацьцем, якое ляжыць пад зямлёй і якое часта не дае нацыям разьвівацца. Мы, народ, які ўсё здабываю цяжкай працай, гісторыю меў і мае трагічную, магчыма, адну з самых трагічных на кантынэнце. У гэтым сэнсе нашая адметнасць – гэта наш беларускі характер: добразычлівасць, працавітасць, тая ж шматпакутная талерантнасць, ня ў сэнсе абыякавасці, а ў сэнсе ўспрыняцця іншых культуры.

Анатоль Міхайлаў

Баюся, пакуль толькі нэгатыўны досьвед нашай уласнай няздольнасці наладжваньня камунікацыі і дыялёгу з эўрапейскай культурай. Што ж, даводзіцца суцяшаць сябе тым, што і з гэтага нэгатыўнага досьведу можна атрымаць пазитыўныя ўрокі. Вельмі хацелася б, каб іх атрымалі мы самі, а ня толькі іншыя.

Алесь Міхалевіч

Я думаю, што Беларусь будзе важная для Эўропы (як, зрэшты, і для ўсяго цывілізаванага съвету) сваім падыходам да пытаньняў, напрыклад, экалёгіі, пытаньняў захаваньня навакольнага асяродзьдзя – увогуле пытаньняў захаваньня чалавецтва. У Беларусі, якая найбольш пацярпела ад чарнобыльскай аварыі, адназначным будзе ўспрыніць ядровых электрастанцыяў і, зрэшты, усялякіх тэхнічных аб'ектаў, якія могуць зруйнаваць чалавецтва пры сваім выбуху, як чагосьці адмоўнага. І гэта тое, што Беларусь можа прынесьці, утым ліку, і ў аб'яднаную Эўропу: сваё разуменне таго, што людзі недасканалыя, чалавецтва недасканалае, і ня трэба жартаваць і гуляцца з речамі, якія могуць гэтае чалавецтва зьнішчыць. На мой погляд, гэта асноўнае з таго, што Беларусь можа прынесьці ўнікальнага, тое, чаго ў цяперашній Эўропе пакуль што няма.

Тацяна Процька

Кожная краіна мае таленавітых людзей. І калі б мы жылі ў рэчышчы тых каштоўнасцяў, якія вызначаныя эўрапейскай супольнасцю, канечно, мы маглі б даць многа. Паглядзіце, напрыклад, на нашых апазыцыйных палітыкаў – як іх прымаюць на Захадзе! Гэта ж не з таго, што, як кажа беларускае тэлебачаньне, яны гавораць пра Беларусь дрэннае. На самай справе, гэта людзі выдатныя! Яны размаўляюць з эўрапейцамі на адной мове і больш шырока разумеюць тыя праблемы, якія стаяць цяпер перад Эўрапейскім Зьвязам і наагул перад эўрапейскай супольнасцю. Эўрапейскія палітыкі бачаць, што Беларусь патрэбная Эўропе.

Таксама і нашых мастакоў выдатна прымяюць на Захадзе. Марацкіна лепш ведаюць у Германіі, чым тут, на радзіме.

Таму калі гаворка ідзе пра тое, ці патрэбны мы Эўропе, я сказала б так: Эўропе патрэбна кожная краіна, бо ў кожнай краіны ёсьць сваё месца, свая непаўторнасць і свая адметнасць. Мы даем Эўропе не даляр і ня дзесяць даляраў. Мы даем Эўропе тое, што ёсьць толькі ў нас і ў нікога іншага. Таму Беларусь Эўропе патрэбная.

Эўропа падобная да мазаікі: у кожнай краіны ёсьць сваё месца, свой колер, і гэта складае непаўторную карціну эўрапейскай цывілізацыі. І калі нейкая краіна выпадае, тады зьяўляеца чорная пляма. Гэта не ўпрыгожвае карціну. Беларусь – пакуль што «каляровы» кавалачак у эўрапейскай супольнасці. Але ўсё можа быць... Эўропа ня мае адзінай ідэалёгіі. А мы кіруемся і ў нашым афіцыйным мастацтве, у літаратуры і нават шоў-бізнэсе нейкай ідэалёгіяй. І калі мы хочам навязаць нашу ідэалёгію эўрапейскім краінам, то яны не прымяюць ні нашу ідэалёгію, ні нашых палін смолавых, ні каго іншага з тых, хто парушае эўрапейскія стандарты і прынцыпы.

Андрэй Саньнікаў

Па-першае, велізарны людзкі патэнцыял. Нягледзячы на ўсе намаганыні Лукашэнкі, у нас узровень адукцыі, і працаздольнасць, і таленавітасць...

Беларусы цяпер вымушаныя зьяжджаць за мяжу і заставацца там. Лукашэнка прадэманстраваў, што беларускі народ – даволі паслухмяны, занадта паслухмяны. Гэта значыць, што ў Эўропу ўвойдзе не праблемная краіна, а краіна, якая, па-першае, можа шмат даць, і па другое – краіна, якая будзе выконваць законы. Гэта ўся гісторыя нашая: быў Савецкі Саюз – падпрадкоўваліся савецкім законам, цяпер лукашэнкаўскія законы – ім, а даўней – законам магнатаў, князёў і г. д. Мы даволі паслухмяныя. І значыць, можам з упэўненасцю казаць, што эўрапейскія законы на тэрыторыі Беларусі будуць выконвацца.

Беларусь шмат чаго можа даць Эўропе і ўжо дала. Можна згадаць імёны, якія гучаць у Эўропе. І ня толькі Шагала. Шмат людзей у розных галінах вядомыя як выхадцы зь Беларусі, яны шмат далі эўрапейскай цывілізацыі. Гэта і адзіны

ў Бэльгii нобэлеўскi ляўрэат Ільля Прыгожын, якi родам зь Беларусi, Барыс Кiт, якога Васiль Быкаў называў «найпершым Беларусам зь беларусаў у съвеце». I шмат такiх людзей.

У Эўропе вядомае нашае мастацтва. Сёньня шмат людзей жывуць і працуюць з посьпехам у Эўропе. I ня толькi Барыс Забораў, але і малодшая генерацыя: Цішын, напрыклад, альбо адзiн з найбольш вядомых сёньня ў съвеце мастакоў Лявон Тарасэвiч. Я ведаю, што шмат навукоўцаў (i даволi буйных!) знаходзяцца там, лiдэры ў сваіх галінах у Эўропе. Было б цікава паглядзець такую працу, калi б хто зрабiў (як Мальдзiс займаўся гэтым) – дзе мы i што мы ў Эўропе.

Дарэчы, ужо частка аўтахтонных беларусаў – у Эўропе: празь Лiтву, Латвию, Польшчу, дзе яны жывуць.

Уладзiмер Улаховiч

Сябе. Уласную цывiлiзацыю, iдэнтычнасць, культуру ў шырокiм сэнсе слова.

Валеры Фралоў

Што мы маглi б даць Эўропе? Ну, у нас карысных выкапняў няма... Мы маглi б даць адчувањне павелiчэння эўрапейскай сям'i, якая кiруецца аднымi каштоўнасцямi. Думаю, што наша сур'ёзнае багацьце – гэта вельмi магутны чалавечы патэнцыял. У нейкай ступенi i для iх, i для нас цiкавыя ўзаемныя рынкi збыту.

Калi б мы вялi трохi іншую палiтыку – досыць прадказальнюю, – у iх зьявiлася б большi спакою.

Станiслаў Шушкевiч

Калi ад нечага адараўцаў кавалак, дык гэта ўжo будзе зусiм ня тоe. Беларусь належыць Эўропе i ўвесь час нешта дае. Мне пашчасьцiла бываць на розных кантынэнтах. Беларусь – тая краiна, дзе можна адчуваць сябе эўрапейцам,

і беларусы – тыя людзі, якія ў Эўропе могуць адчуваць сябе эўрапейцамі. Няма ніякіх тут адрозненняў!

Што можа даць? У культурным сэнсе – дала, таму што яна стварыла сваю літаратуру, якая адпавядае ўзору эўрапейскай літаратуры. Так, як і ўкраінская – толькі, можа, мы пазней гэта зрабілі гадоў на пяцьдзесят. Нашы Багдановіч і Купала звязаліся на пяцьдзесят гадоў пазней, чым Шаўчэнка. Мастацтва беларускае, дойлідства... Мала ў нас засталося гэтых помнікаў, але яны засталіся – тыпова эўрапейскія палацы, касцёлы, цэрквы (у меншай ступені), панскія дамы. І сялянскі побыт, сялянскія хаты! Я, напрыклад, калі быў у Фінляндыі, якую, мне здаецца, усе адносяць да Эўропы, то бачыў там нават дзесяць гадоў таму такія самыя прымітывныя дамкі, як у Беларусі. Проста яны яшчэ не пасьпелі стаць абсолютна эўрапейскага ўзору ў сучаснасці, а ў нас у Беларусі такіх дамкоў вельмі многа.

Усевалад Янчэўскі

Я эўраскептык, прычым страшны.

Зрэшты, скептычнае стаўленыне да праекту Эўрасаюзу і шмат да якіх эўрапейскіх каштоўнасцяў не азначае, што мы павінны да Эўропы паварочвацца задам. Гэта проста недарэчна.

Да таго ж шмат якія «эўрапейскія каштоўнасці» – гэта каштоўная рэч для ўсяго чалавецтва. Цярпімасць, негвалтоўнасць, павага да чужой думкі, дыялёнг, і іншае... Гэта ўсё вельмі каштоўна! Калі гэтыя каштоўнасці сыйдуць пад націскам больш маладых агресіўных цывілізацыяў, чалавецтва можа адкаціца назад.

Чым Эўропе магла б быць цікавая Беларусь?

Эўропе, як вялікаму арганізму, увогуле ўсё павінна быць у съвеце цікава, таму што Эўропа – гэта адзін з сусветных цэнтраў.

Беларусь – побач зь сёньняшнім Эўрасаюзам. Мы, Расея, Украіна заўсёды зьяўляліся фарпостам на мяжы з Азіяй. Мы і дагэтуль ім зьяўляемся – ува ўсіх сэнсах, пачынаючы ад зусім практичных рэчаў – ад нелегальнай міграцыі, наркотыкаў, злачыннасці, экстремізму...

Так склалася: нас ніхто не ўпайнаважваў, але мы заўсёды бралі на сябе гэты абавязак і сумленна яго несылі.

Якімі паліткарэктнымі мы ні хацелі б быць, усё-такі напружанье паміж цы-вілізацыямі існуе. Напружанье, якое пагражае пераразсці ў канфлікт. Мы былі і дагэтуль застаемся нейкім валам, які спыняе гэта ўсё перад Эўропай.

У сілу нашай аўтарытарнай сістэмы, якую шмат хто крытыкуе, мы закрываем, не ідэальна, але – закрываем! Эўропа гэта недаацэньвае. І недаацэньвае з адной простай прычыны: таму што гэта дадзена проста так!

Давайце прыгадаем Чарнобыль... Ільвіную долю расходаў мы цягнулі і цягнем на сабе. Неяк так выйшла (і гэта крыўдна бачыць і чуць у замежных СМИ), што ў сусветнай думцы пацярпела ад Чарнобылю перш за ўсё... Украіна! Так, Украіна пацярпела, але ж мы пацярпелі больш за ўсіх! Мы былі пакінуты сам-насам з гэтай бядой і самі зь ёй спраўляемся.

Што ж выходзіць? Беларусь добрасумленна змагаецца зь нелегальнай міграцыяй, Беларусь добрасумленна змагаецца з крымінальным транзытам, з гандлем наркотыкамі, злачыннасцю, экстремізмам. Беларусь на сваёй тэ-рыторыі забясьпечыла на самай справе спакойнае мірнае жыцьцё і сама не зьяўляеца крыніцай нейкіх канфліктаў. Але гэтага ня цэніцца! І за гэта дзякую не гавораць. Я ўжо не кажу, што ўвогуле ў съвеце за гэта многім плацяць – нам жа ня плацяць ні капейкі.

Таму мы ў Эўропу прыносім нямала добра га. Магла б і Эўропа што-небудзь добрае прынесці нам...

